

Моїсеєнко Г. В.,

здобувач кафедри адміністративного та господарського права
Запорізького національного університету

АНАЛІЗ НАУКОВИХ ПІДХОДІВ ДО РОЗУМІННЯ ТА ТЛУМАЧЕННЯ В АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІЙ ДОКТРИНІ КАТЕГОРІЙ «АДМІНІСТРАТИВНИЙ ПРОЦЕС», «ПРИНЦИПИ АДМІНІСТРАТИВНОГО СУДОЧИНСТВА», «ЮРИСДИКЦІЯ» ТА «ПІДСУДНІСТЬ»

Анотація. Стаття присвячена аналізу наукових підходів до розуміння та тлумачення в адміністративно-правовій доктрині категорій «адміністративний процес», «принципи адміністративного судочинства», «юрисдикція» та «підсудність». Автором у підсумку, на підставі аналізу нормативних джерел та узагальненого огляду науково-публіцистичної адміністративно-правової літератури, сформульовано дефініції окреслених у статті категорій адміністративного судочинства.

Ключові слова: оціночні поняття, адміністративне судочинство, адміністративний процес, принципи адміністративного судочинства, юрисдикція, підсудність.

Постановка проблеми. Змістовним наповненням правових норм адміністративного процесу є поняття та категорії. Саме ці складові визначають спрямованість галузі, дозволяють чітко встановити її системні зв'язки внутрішнього і зовнішнього характеру. Загальнотеоретичні поняття і категорії, що застосовуються в адміністративному процесі, дозволяють у найзагальнішому вигляді відмежувати його від адміністративного права як матеріального права, а також підкреслити його відносну самостійність.

Поняття – це одна з форм відображення світу на етапі пізнання, пов'язана із застосуванням мовних засобів для узагальнення предметів та явищ [1, с. 342]. У поняттях закріплюються результати пізнавальної діяльності людини, які за допомогою мови передаються іншими людям [2, с. 8]. Поняття є «уявленням, що містить у собі вимогу постійності, досконалої визначеності, загального пізнання, однозначного мовного вираження» [3, с. 354].

Мета статті – аналіз наукових підходів до розуміння та тлумачення в адміністративно-правовій доктрині категорій «адміністративний процес», «принципи адміністративного судочинства», «юрисдикція» та «підсудність».

Виклад основного матеріалу. Обрання влучних термінів (слів) є одним із найважливіших засобів вдосконалення системи формалізованого викладу змісту правових норм (визначення правил через розкриття змісту використаних понять), необхідних для ефективного законодавчого регулювання адміністративно-процесуальних відносин [4, с. 28]. Норми права мають своє матеріальне обґрунтування, будучи висновком з об'єктивних законів розвитку суспільства у вигляді загальнообов'язкових правил для практичної дії органів влади і населення [5, с. 61].

Правові поняття створюються шляхом абстрагування від багатоманітних властивостей явищ, що регулюються правом. Вони відображають у більш чи менш абстрактному вигляді

загальні родові чи видові риси і сторони суспільних відносин [2, с. 21]. Поняття в праві – це універсальний засіб пізнання, ідеального відображення та вираження об'єктивної реальності права, за допомогою якого досягається глибинна сутність предметів та явищ, виявляється та розкривається притаманні їм закономірності.

Близьким до визначеної дефініції є термін «категорія» (від грец. *категорія* – висловлювання) – форми усвідомлення в поняттях загальних способів відношення людини до світу, відображають найбільш загальні та суттєві властивості, закони природи, суспільства та мислення [1, с. 173; 6, с. 68–69]. Отже, наукові категорії є уявленнями більш загальними, ніж поняття, що містять основні, суттєві знання про явища [1]. Тобто терміни «поняття» і «категорія» співвідносяться як зміст та форма, адже вчені, як слушно зазначає О.Г. Глухий, визначають поняття категорії, а не навпаки [7, с. 348–349].

Таким чином, нами в межах цієї статті будуть визначатись як категорії адміністративного судочинства мовні конструкції, так би мовити, вищого смислового рівня, що містять найбільш загальні, істотні ознаки будь-яких різноманітних предметів, об'єктів, явищ. Вбачається, що до категорій адміністративного судочинства можна, наприклад, віднести такі: «адміністративний процес», «принципи адміністративного судочинства», «юрисдикція», «підсудність», «суб'єкти адміністративного процесу», «судові витрати», «докази», «адміністративний позов» та інші.

У свою чергу, до системи понять адміністративного судочинства можна віднести: «справа адміністративної юрисдикції», «адміністративний договір», «суб'єкт владних повноважень», «апеляція», «касація», численна кількість оціночних понять (у тому числі добросовісність, розсудливість, розумність тощо) та багато інших.

На прикладі узагальненого огляду окремих категорій адміністративного процесу («адміністративний процес», «принципи адміністративного судочинства», «юрисдикція» та «підсудність») спробуємо визначити його змістовну основу та підходи до їх розуміння.

Слід зупинити увагу на розумінні категорії «адміністративний процес». На шпальтах адміністративно-правової літератури не вщухає наукова дискусія з приводу змісту вказаної категорії, її співвідношення з іншими суміжними правовими конструкціями (адміністративне провадження, адміністративна процедура тощо).

Зокрема, В.К. Колпаков підкреслює, що актуальним є визначення адміністративного процесу як узагальненої назви нормативно регламентованої діяльності публічної адміністрації щодо реалізації владних повноважень, і наголошує на хибності точки

зору, відповідно до якої адміністративний процес – це лише процесуальна діяльність адміністративних судів. Хибність цього підходу пояснюється тим, як зазначає В.К. Колпаков, що він базується на формулі «Адміністративний процес – правовідносини, що складаються під час здійснення адміністративного судочинства». У свою чергу, вказана формула, як стверджує вчений, закріплена в ст. 3 КАС України із застереженням «У цьому Кодексі наведені нижче терміни вживаються в такому значенні...», що дає підстави вважати, що сформульовані в цьому акті терміни є незаперечними лише для сфери адміністративного судочинства. Із посиланням на інші нормативно-правові акти, в яких вживаються терміни процес», «адміністративний процес», В.К. Колпаков констатує, що законодавець не встановлює монополію адміністративного судочинства на вживання поняття й терміна «адміністративний процес» [8, с. 28–29]. Слід у контексті зазначеного підкреслити, що вчений-адміністративіст вважає, «що саме широке розуміння адміністративного процесу відповідає сучасним нормам розвитку правової науки і втіленим у Концепції адміністративної реформи принципам трансформації державного управління в дієвий інструмент реалізації громадянами своїх прав і свобод, інструмент захисту людини від неправомірних дій і адміністративних актів з боку органів управління і їхніх службовців» [9, с. 363].

О.І. Миколенко також вважає, що адміністративний процес не повинен обмежуватись тільки сферами діяльності адміністративних судів щодо розгляду публічних спорів в порядку, передбаченому КАС України, та діяльністю органів адміністративної юрисдикції щодо розгляду справ про адміністративні правопорушення в порядку, передбаченому КУпАП, як це є сьогодні [10, с. 18].

На думку Р.О. Кукурудза, адміністративний процес є ґрунтованою адміністративно-процесуальними нормами діяльністю уповноважених суб'єктів, спрямованою на реалізацію норм відповідних матеріальних галузей права в ході розгляду і вирішення індивідуально-визначених справ. Р.О. Кукурудз підкреслює, що найбільш логічною є позиція, відповідно до якої адміністративно-судочинський процес (адміністративне судочинство) слід розглядати як різновид адміністративної юрисдикції, що, впливає із ознак цієї складової частини адміністративного процесу [11, с. 14–15, 121]. Іншими словами, вчений є прихильником широкого розуміння адміністративного процесу. Підтримує його думку й Н.Л. Губерська [12]. Разом із тим, як слушно відмітила О.А. Мілієнко, в статтях шановної Н.Л. Губерської містяться й прямо протилежні точки зору із цього приводу. Так, зокрема, вчена-адміністративіст стверджує, що використання поняття «адміністративний процес» у такому широкому значенні є некоректним через недоцільність поєднання юрисдикційного та позитивного процесу в одному понятті, що не відповідає сучасному розумінню змісту адміністративної діяльності. Відмінності між адміністративно-управлінською діяльністю і адміністративним судочинством як однією з форм правосуддя зумовлені тим, що це діяльність різних гілок влади з різними завданнями [12, с. 231, 13, с. 47].

У баченні О.В. Кузьменко адміністративний процес – це врегульована адміністративно-процесуальними нормами діяльність публічної адміністрації, спрямована на реалізацію норм відповідних матеріальних галузей права в ході розгляду і вирішення індивідуально-конкретних справ. У «Курсі адміністративного процесу» вчена наголошує на складній структурі відповідного виду юридичного процесу і можливості його розгляду як по вертикалі, так і по горизонталі. Останній (розгляд

по горизонталі) вчена пропонує розглядати як сукупність проваджень; як «системні утворення, комплекси взаємозалежних і взаємообумовлених процесуальних дій». У системі адміністративного процесу, на її думку, доцільно акцентувати увагу на адміністративно-процедурних, адміністративно-деліктних та адміністративно-судочинських видах проваджень [14, с. 40]. О.В. Кузьменко як і всі попередньо згадані автори, розглядає адміністративний процес як досить розгалужену категорію.

Слід відзначити, що підхід вказаних шановних вчених-адміністративістів до цього питання був сформований під впливом їх бачення адміністративного процесу в так званому широкому його вимірі. Прибічники вказаного підходу окреслюють такі ознаки адміністративного процесу:

- адміністративний процес пов'язаний із державним управлінням, його правовими формами;
- зв'язок із матеріальними нормами адміністративного права;
- це діяльність, у результаті якої виникають суспільні відносини, врегульовані нормами адміністративно-процесуального права [15, с. 236; 13, с. 49].

Натомість не погоджується з так званим «широким розумінням» адміністративного процесу Р.С. Мельник, який зазначає, що в обґрунтування так званої «широкої» концепції адміністративного процесу її авторами покладено виключно висновки (наукові концепції), сформульовані або за радянських часів, або представниками «неорадянської» школи адміністративного права [16, с. 289]. Так, у спільній роботі А.Т. Комзюка, В.М. Бевзенка та Р.С. Мельника «Адміністративний процес», підкреслюється що адміністративний процес – це правова категорія, яка має місце виключно в межах діяльності спеціального органу (адміністративного суду) [17, с. 53]. Тобто вчені-адміністративісти фактично отожднюють адміністративний процес з адміністративним судочинством.

Розвивають вказану точку зору й інші автори. Так, П.С. Лютиков із посиланнями на В.Б. Авер'янова зазначає, що після прийняття КАС України у 2005 році була утворена самостійна процесуально-правова галузь, яка, власне, й врегульовує засади судочинства в цій сфері правовідносин. Разом із тим варто підкреслити, що адміністративно-процесуальні норми є своєрідними засобами реалізації матеріальних і процедурних норм та передбачають судовий порядок захисту прав, свобод та інтересів фізичних осіб, прав та інтересів юридичних осіб у сфері публічно-правових відносин від порушень з боку органів публічної адміністрації, їх посадових і службових осіб [18, с. 87].

Підбиваючи підсумок розгляду категорії «адміністративний процес» та узагальнюючи доктринальні погляди на її зміст, слід зазначити, що, на наше переконання, більш логічною та аргументованою є концепція розуміння категорії «адміністративний процес», відповідно до якої вказана категорія отожднюється із судовим порядком вирішення публічно-правових спорів. До речі, вказаний підхід є переважним для більшості новітніх навчальних та наукових джерел [19; 20; 21; 22; 13; 18].

Надзвичайно важливе значення для сутнісного наповнення адміністративного судочинства і правильного визначення цілепокладання та спрямування його завдань мають принципи адміністративного судочинства.

Як слушно зауважує С.В. Потапенко, в період реформування адміністративно-процесуального законодавства України інтерес до теорії принципів адміністративного судочинства зумовлений значенням цієї правової категорії для характеристики адміністративного права в цілому, його окремих норм

та інститутів, підгалузей; для заповнення прогалин у праві; для ефективності здійснення правосуддя в адміністративних справах [23, с. 7]. До того ж, принцип є явищем багатограним, саме тому його сутність досліджується й представниками інших галузей знань та науки. Зокрема, у філософських наукових працях категорію «принцип» визначають як вихідне положення, системоутворюючий елемент, центральне поняття, що є узагальненням і поширенням певного положення на всі явища галузі, з якої принцип абстрагований [24]. У контексті саме такого ракурсу дослідження правових принципів надзвичайно слушними є слова Р.С. Мельника про те, що нині далеко не у всіх випадках, особливо якщо казати про навчальну літературу з адміністративного права, автори аналізують принципи адміністративного права. Досить часто останні, як і за радянських часів, фактично підміняються принципами державного управління [25, с. 10–12; 26, с. 19–26; 19].

Г.П. Тимченко принципи судочинства визначає як найбільш загальні, фундаментальні та основні положення процесуального законодавства у вигляді норм-принципів, що виводяться з окремих його норм, реалізуються на всіх стадіях судочинства, впливають на індивідуалізацію процесуальної діяльності і допомагають встановити необхідний статус учасників процесу, належні їм права та обов'язки і процесуальне становище суду [27, с. 7].

У розумінні П.О. Баранчика в адміністративному судочинстві (як і в будь-якому іншому аналогу – цивільному, господарському, кримінальному) принципи визначають найбільш важливі обов'язки суду зі здійснення правозастосовчої діяльності (принципи законності і обґрунтованості) або ж із забезпечення прав, наданих сторонам і особам, що беруть участь у справі (принципи процесуальної рівності сторін, диспозитивності і змагальності) [28, с. 132–133].

Принципи адміністративного судочинства, за словами В. Демченка та М. Кобилянського, відображають його основні риси, а також визначають структуру, засади побудови, логіку розміщення норм про адміністративне судочинство [29, с. 72]. Натомість Е.В. Катаєва вважає, що принципи адміністративного судочинства, будучи основоположними засадами, відображають сутність, зміст адміністративного судочинства, стан та перспективи його розвитку, спрямовані на захист прав, свобод та інтересів фізичних осіб, прав та інтересів юридичних осіб у сфері публічно-правових відносин від порушень із боку суб'єктів владних повноважень, забезпечують виявлення та всесторонність дослідження обставин у справі і свідчать про законність рішень адміністративного суду, сприяють реалізації вимог законності та справедливості в правозастосовчій діяльності, забезпечують активну процесуальну діяльність суб'єктів адміністративного судочинства та характеризують рівень досконалості адміністративного судочинства [30, с. 14].

Ю.М. Столбовий вважає, що принципами адміністративного судочинства є основні, вихідні положення та засади права, які використовує суд та учасники судового процесу під час здійснення правосуддя та розгляду судом адміністративної справи [31, с. 205]. А.Т. Комзюк, В.М. Бевзенко та Р.С. Мельник визначають принципи адміністративного судочинства як закріплені в статтях Конституції України і законодавчих актах найголовніші, керівні та непорушні правила здійснення адміністративного судочинства, які в імперативній формі регламентують поведінку учасників процесу та в загальній формі визначають процедури адміністративного судочинства [17, с. 102].

Дещо схожа позиція висвітлена і в науково-практичному коментарі до КАС України, за загальною редакцією В.К. Магвійчука та І.О. Хар. На думку авторів цього видання, принципами правосуддя в адміністративних справах є початком, основою, найбільш абстрактними правилами (основні вимоги, засади) незаперечних вимог, покладених в основу діяльності адміністративного суду щодо справедливого вирішення у ньому підсудних йому справ [32, с. 136].

На думку О.А. Мілієнко, принципи адміністративного судочинства є вихідними положеннями про основи правосуддя в адміністративних справах. Вони є стійкими абстрактними правилами поведінки, що втілюють цінності, на яких має ґрунтуватись адміністративне судочинство, визначаючи цим зміст і спрямованість правового регулювання адміністративного судочинства, впливає на зміст багатьох його норм, виступає підґрунтям для їх тлумачення, а також інструментом для заповнення прогалин та усунення колізій [13, с. 18].

На підставі узагальнень наведених вище точок зору варто зазначити, що принципи адміністративного судочинства є чи не найважливішою категорією адміністративного процесу, оскільки вказані принципи є вихідними положеннями про основи правосуддя в адміністративних справах, втілюють цінності, на яких має ґрунтуватись адміністративне судочинство, визначаючи цим зміст і спрямованість правового регулювання адміністративного судочинства як судового засобу захисту прав, свобод та інтересів фізичних осіб, прав та інтересів юридичних осіб у сфері публічно-правових відносин від порушень із боку органів публічної адміністрації їхніх посадових і службових осіб.

Ще одними важливими категоріями адміністративного судочинства є «юрисдикція» та «підсудність». Саме ці категорії закріплюють межі здійснення правосуддя адміністративними судами, чітко окреслюють коло публічно-правових відносин, з яких можуть виникати правові спори між їх суб'єктами та визначають компетенцію відповідних адміністративних судів щодо вирішення тих чи інших адміністративних справ.

Як відомо, юрисдикція адміністративних судів закріплюється в ст. 17 КАС України, де визначено публічно-правові сфери, де можуть виникати підвідомчі адміністративним судам спори, а саме правовідносини, які виникають у зв'язку зі здійсненням суб'єктом владних повноважень владних управлінських функцій, а також у зв'язку з публічним формуванням суб'єкта владних повноважень шляхом виборів або референдуму. У статті також окреслюється конкретний перелік публічно-правових спорів, підвідомчих адміністративним судам.

Особливості адміністративної юрисдикції тою чи іншою мірою досліджували В.Б. Авер'янов, Ю.П. Битяк, Р.О. Куйбіда, О.М. Пасенюк, Ю.С. Педько, Д.М. Притика, М.І. Смокович, М.І. Цуркан, В.С. Стефанюк, В.І. Шишкін, однак, як слушно зауважує В.М. Бевзенко, остаточна відповідь на питання щодо обсягів та змісту компетенції адміністративних судів ані правовою наукою, ані національним законодавством дотепер не сформульована [33, с. 182].

Як зазначає Н.В. Мостова, в юриспруденції термін «юрисдикція» в широкому розумінні вживається як поняття, рівнозначне компетенції, обсягу повноважень будь-якого органу, а інколи під ним розуміють власне систему відповідних органів. У вузькому розумінні юрисдикція – це: правомочність творити суд, вирішувати правові питання; коло повноважень судового чи адміністративного органу щодо правової оцінки конкретних фактів, у тому числі з вирішення спорів і застосування передбачених законом санкцій; сукупність правомочностей відповід-

них державних органів вирішувати правові спори і спори про правопорушення, тобто оцінювати правові дії особи чи іншого суб'єкта права з точки зору правомірності, застосовувати юридичні санкції до правопорушників [34, с. 38].

Традиційно в теорії процесуального права під судовою юрисдикцією (підвідомчістю) розуміють, з одного боку, властивості справи, які дозволяють певному суду взяти її до свого провадження, з іншого, – право суду розглянути цю справу. Розподіл правових спорів, зазначає Н. Мостова, здійснюється між видами судочинства, а не між організаційними ланками судової системи. Отже, юрисдикція суду – це компетенція однієї структури (ланки) судів щодо розгляду справ певного виду або категорії спорів. Зокрема, адміністративна юрисдикція – це компетенція адміністративних судів щодо розгляду адміністративних справ (справ адміністративної юрисдикції) [34, с. 38].

У свою чергу, Е.В. Катаєва під юрисдикцією адміністративних судів розуміє врегульовану законом діяльність судів (суддів) із розгляду та вирішення публічно-правових спорів шляхом перевірки та надання оцінки діям, рішенням та/або бездіяльності суб'єктів владних повноважень, інших суб'єктів під час здійсненні ними владних управлінських функцій на основі законодавства, в тому числі на виконання делегованих повноважень та повноважень, переданих шляхом укладання договору на предмет їх відповідності чинному законодавству України [35, с. 79].

Надзвичайно цікавий та нестандартний (для переважної більшості робіт у цій сфері наукового пошуку) погляд на зміст категорії адміністративної юрисдикції має В.М. Бевзенко. Зокрема, вчений стверджує, що термін «адміністративна юрисдикція» є однією з фікцій у сучасному адміністративному процесуальному праві та практиці адміністративного судочинства [33, с. 181]. Досліджуючи природу адміністративної юрисдикції, В.М. Бевзенко виходить із того, що: 1) вона заснована на нормах конституційного права, а тому має насамперед конституційну природу; 2) це один із традиційних процесуальних інститутів, свого часу певним чином обґрунтований цивільною (господарською) процесуальною наукою; 3) це інститут адміністративного процесуального права, який розроблений та має використовуватися винятково з урахуванням сучасних (передових) положень адміністративно-правової науки. Ґрунтовне пізнання адміністративної юрисдикції має ґрунтуватися на всебічному розумінні закономірностей і взаємозв'язків конституційного права, процесуального права (цивільного процесуального права, господарського процесуального права), адміністративного права [33, с. 182].

Вбачається, що деякі тези шановного вченого є досить суперечливими. Зокрема, певну дискусію викликають його твердження про те, що адміністративна юрисдикція заснована на нормах конституційного права, що зумовлює його конституційну природу. Звісно, ст. 124 Конституції України закріплює загальну норму про те, що юрисдикція судів поширюється на будь-який юридичний спір та будь-яке кримінальне обвинувачення, проте це не може обґрунтовувати саме «конституційну природу» адміністративної юрисдикції. Видається, що якщо йти за правилами формальної логіки, то «конституційна природа» є характерною для судової юрисдикції в цілому, оскільки засади підвідомчості, як уже було зазначено, дійсно закладаються Основним законом. Разом із тим специфіка окремих судових юрисдикцій (цивільна, господарська, адміністративна, кримінальна, Конституційного Суду України) визначається спеціальним законодавством, що й зумовлює перманентність

їх природи. Нам видається, що адміністративна юрисдикція апіорі має «адміністративну природу», в тому значенні, що відповідна судова діяльність стосується вирішення спорів, що виникають у та під час діяльності публічної адміністрації. Проте загалом тези В.М. Бевзенка мають беззаперечний надзвичайно актуальний характер для сучасної науки адміністративного права та процесу.

У свою чергу, підсудність адміністративних справ фіксується в ст.ст. 18 (предметна підсудність адміністративних справ), 19 (територіальна підсудність адміністративних справ) 20 (інстанційна підсудність адміністративних справ) КАС України.

На думку Р.В. Ватаманюка, підсудність справ адміністративним судам – це інститут адміністративно-процесуального права, норми якого залежно від сукупності ознак і властивостей адміністративної справи, компетенції суду та інших критеріїв визначають, в якому адміністративному суді і в якому складі цього суду вона повинна розглядатися в першій, апеляційній чи касаційній інстанції. Як підкреслює вчений, за допомогою норм інституту підсудності реалізується право особи на «законного суддю», окремі завдання та принципи адміністративного судочинства, а також розмежовуються повноваження між окремими ланками судової системи і між адміністративними судами однієї ланки щодо розгляду адміністративних справ [36, с. 11].

Більш спрощений підхід до визначення підсудності адміністративних судів застосовує О.Ю. Осадчий, який вважає, що підсудність адміністративного суду – компетенція певного адміністративного суду щодо розгляду і вирішення адміністративних справ [37, с. 90]. Дещо інший акцент у формулювання дефініції «підсудність» робить І.Б. Коліушко, який під підсудністю адміністративних справ розуміє коло адміністративних справ, які може вирішувати кожен конкретний адміністративний суд [38, с. 77].

У такому ж дусі висловлюються й інші вчені. Зокрема, Р.О. Попельнюхом підкреслюється, що підсудність справ в адміністративному судочинстві України можна визнати правовим інститутом, що об'єднує закріплені в КАС України норми, якими з урахуванням предмета й суб'єктного складу публічно-правових спорів установлені правила визначення конкретних адміністративних судів, уповноважених розглядати й вирішувати такі спори [39, с. 8].

Як бачимо, акценти у визначеннях вказаних вчених головним чином залежать від підходу до розуміння підсудності як компетенції конкретного суду чи кола відповідних адміністративних справ. У цьому контексті слід підтримати думки із цього приводу М.С. Строговича, на цілком обґрунтоване переконання якого підсудність є ознака (властивість) не суду, а справи, і тому правильніше говорити «підсудність (такої-то) справи (такому-то) суду» [40, с. 145].

Узагальнення доктринальних поглядів на категорії «юрисдикція» та «підсудність» дає підстави стверджувати, що їх системоутворюючий характер для адміністративного судочинства пояснюється важливістю правильного визначення й розмежування юрисдикції між адміністративними та іншими судами загальної і конституційної юрисдикції, чіткого розподілу компетенції між судами в межах адміністративної юрисдикції з метою правильного, своєчасного та об'єктивного розгляду публічно-правового спору

Висновки. Підбиваючи підсумок розгляду системи загально-нотеоретичних категорій та понять, що використовуються в адміністративному судочинстві, на підставі аналізу норматив-

них джерел та узагальненого огляду науково-публіцистичної адміністративно-правової літератури спробуємо сформулювати дефініції окреслених у статті категорій адміністративного процесу, зокрема:

1) адміністративний процес – це правова категорія, що визначає порядок діяльності спеціально уповноважених суб'єктів (адміністративних судів) щодо розгляду і вирішення адміністративних справ (публічно-правовий спір, в якому хоча б однією зі сторін є орган виконавчої влади, орган місцевого самоврядування, їхня посадова чи службова особа або інший суб'єкт владних повноважень);

2) принципи адміністративного судочинства – вихідні положення про основи правосуддя в адміністративних справах, які представляють собою стійкі абстрактні правила поведінки, що втілюють цінності, на яких має ґрунтуватись адміністративне судочинство;

3) юрисдикція адміністративних судів – врегульовані кодифікованим адміністративно-процесуальним законодавством межі правозастосовчої діяльності адміністративних судів із розгляду та вирішення публічно-правових спорів у порядку адміністративного судочинства;

4) підсудність адміністративних справ – закріплені в КАС України правові норми, що встановлюють правила визначення повноважень конкретних адміністративних судів щодо розгляду і вирішення публічно-правових спорів.

Література:

1. Философский словарь / Под ред. И.Т. Фролова. – 5-е изд. – М. : Политиздат, 1987. – 590 с.
2. Кашанина Т.В. Оценочные понятия в советском праве : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01 / Т.В. Кашанина. – Свердловск, 1974. – 185 с.
3. Философский энциклопедический словарь [Текст]. – М. : Инфра-М, 2003. – 576 с.
4. Артикуца Н. Якість закону як соціальна цінність / Н. Артикуца // Людина і закон: публічно-правовий вимір : 36. тез доповідей міжнар. наук.-практ. конф. «VII Прибузькі юридичні читання» (м. Миколаїв, 25-26 листопада 2011 р.). – Миколаїв : Іліон, 2011. – С. 28–30.
5. Недбайло П.Е. Применение советских правовых норм / П.Е. Недбайло. – М. : Юрид. лит., 1960. – 512 с.
6. Глухий О.Г. Оціночні поняття в податковому праві України : дис. ... канд. юрид. наук / О.Г. Глухий. – Запоріжжя, 2013. – 256 с.
7. Глухий О.Г. Характеристика основних напрямів впливу оціночних понять на податкове право і податкові відносини / О.Г. Глухий // Митна справа. – № 5. – ч. 2. – Кн. 1. – С. 236–243.
8. Колпаков В.К. Правова природа відносин адміністративного судочинства / В.К. Колпаков // Право України. – 2016. – № 2. – С. 25–30.
9. Колпаков В.К. Адміністративно-деліктний правовий феномен / В.К. Колпаков ; Національна академія внутрішніх справ України. – К. : Юрінком Інтер, 2004. – 528 с.
10. Миколенко О.І. Місце адміністративного процедурного права в системі юридичних знань та системі права України : автореф. дис. канд. юрид. наук : спец. 12.00.07. «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» / О.І. Миколенко. – Запоріжжя, 2011. – 44 с.
11. Кукурудз Р.О. Апеляція в адміністративно-юрисдикційному процесі: питання теорії та практики : дис. ... на здобуття наук. ступеня кандидата юрид. наук : 12.00.07 / Р.О. Кукурудз. – Запоріжжя, 2010. – 213 с.
12. Губерська Н.Л. Адміністративний процес: сучасні підходи до визначення / Н.Л. Губерська // Адміністративне право і процес. – № 3(9). – 2014 – Ювілейний. – С. 227–233.
13. Милишенко О.А. Принципи гласності та відкритості в адміністративному судочинстві України: теорія, досвід реалізації та адаптації до європейських стандартів : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 / О.А. Милишенко. – Запоріжжя, 2016. – 254 с.
14. Кузьменко О.В. Курс адміністративного процесу / О.В. Кузьменко. – К. : Юрінком Інтер, 2012. – 208 с.
15. Адміністративне право України / За заг. ред. Т.О. Коломосьч. – К. : Істина, 2009. – 480 с.
16. Мельник Р.С. Система адміністративного права України : дис. ... доктора юрид. наук 12.00.07 / Р.С. Мельник. – Харків, 2010. – 415 с.
17. Комзюк А.Т. Адміністративний процес України / [А.Т. Комзюк, В.М. Бевзенко, Р.С. Мельник. – К. : Прецедент, 2007. – 531 с.
18. Лютиков П.С. Юридичні особи як суб'єкти адміністративного права : дис. ... на здобуття наук. ступеня доктора юрид. наук : 12.00.07 / П.С. Лютиков. – Запоріжжя, 2013. – 454 с.
19. Мельник Р.С., Бевзенко В.М. Загальне адміністративне право / За заг. ред. Р.С. Мельника. – К. : Ваіте, 2014. – 376 с.
20. Гриценко І.С. Загальне адміністративне право / І.С. Гриценко, Р.С. Мельник, А.А. Пухтецька А.А. ; за заг. ред. І.С. Гриценка. – К. : Юрінком Інтер, 2014. – 568 с.
21. Бевзенко В.М. Адміністративно-земельне право України / В.М. Бевзенко. – К. : Алерта, 2015. – 180 с.
22. Левченко О.В. Безконтактні адміністративні послуги Державної служби України з питань геодезії, картографії та кадастру : дис. ... на здобуття наук. ступеня кандидата юрид. наук 12.00.07 / О.В. Левченко. – Дніпропетровськ, 2016. – 197 с.
23. Потапенко С.В. Диспозитивність як принцип адміністративного процесу України : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» / С.В. Потапенко. – Хрків, 2010. – 19 с.
24. Теория государства и права / под общ. ред. А.С. Пиголкина. – М. : ОАО «Изд-во «Городец», 2003. – 544 с.
25. Административное право Украины : учеб. [для студентов высш. учеб. заведений юрид. спец.] / [Ю.П. Битяк, В.В. Богуцкий, В.Н. Гарашук и др.] ; под ред. Ю.П. Битяка. – 2-е изд., перераб. и доп. – Х. : Право, 2003. – 576 с.
26. Колпаков В.К. Адміністративне право України / В.К. Колпаков, О.В. Кузьменко. – К. : Юрінком Інтер, 2003. – 544 с.
27. Тимченко Г.П. Принципи цивільного та адміністративного судочинства в Україні: проблеми теорії і практики : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» / Г.П. Тимченко. – Київ, 2012. – 40 с.
28. Баранчик П.О. Принципи адміністративного права : дис. на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук / П.О. Баранчик. – Запоріжжя, 2012. – 248 с.
29. Цуркан М. Адміністративне судочинство / М. Цуркан, О. Панченко, В. Авер'янов та ін. / за заг. ред. О. Пасенюка. – К. : Юрінком Інтер. – 2009. – 672 с.
30. Катаєва Е.В. Юрисдикція адміністрація судів України щодо вирішення адміністративних справ : автореф. дис. канд. юрид. наук : спец. 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» / Е.В. Катаєва. – К., 2016. – 24 с.
31. Столбовий Ю.М. Поняття та загальна характеристика принципів адміністративного судочинства України / Ю.М. Столбовий // Митна справа. – № 4 (82). – 2012. – Частина 2., книга 1. – С. 200–205.
32. Науково-практичний коментар до Кодексу адміністративного судочинства України : в 2-х т. / В.К. Матвійчук, І.О. Хар // за заг. ред. В.К. Матвійчука. – вид. 2-е, змін. та доп. – К. : Алерта, КНТ, 2008. – Том 1. – 787 с.
33. Бевзенко В.М. Адміністративна юрисдикція: поняття, сутність, проблеми відмежування / В.М. Бевзенко // Адміністративне право і процес. – № 2(4). – 2013. – С. 180–195.
34. Мостова Н. Юрисдикція адміністративних судів щодо вирішення адміністративних справ / Н. Мостова // Legea si Viata. – 2013. – № 6. – С. 38–40.
35. Катаєва Е.В. Юрисдикція адміністрація судів України щодо вирішення адміністративних справ : дис. ... канд. юрид. наук 12.00.07 / Е.В. Катаєва. – К., 2016. – 229 с.
36. Ватаманюк Р.В. Інститут підсудності в адміністративному судочинстві України : автореф. дис. канд. юрид. наук : спец. 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» / Р.В. Ватаманюк. – Львів, 2011. – 17 с.
37. Осадчий А.Ю. Інститут підсудності в адміністративному судочинстві / А.Ю. Осадчий // Актуальні проблеми держави і права. – 2007. – № 43. – С. 90–94.
38. Адміністративна юстиція: європейський досвід і пропозиції для України // Автори-упорядники І.Б. Коліушко, Р.О. Куйбіда – К. : Факт, 2003. – 146 с.

39. Попельнюх Р.О. Підсудність справ в адміністративному судочинстві України : автореф. дис. канд. юрид. наук : спец. 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» / Р.О. Попельнюх. – Харків, 2015. – 17 с.
40. Строгович М.С. Курс советского уголовного процесса / М.С. Строгович. – М. : Изд. Акад. наук СССР, 1958. – 704 с.

Моисеенко Г. В. Анализ научных подходов к пониманию и истолкованию в административно-правовой доктрине категорий «административный процесс», «принцип административного судопроизводства», «юрисдикция», «подсудность»

Аннотация. Статья посвящена анализу научных подходов к пониманию и толкованию в административно-правовой доктрине категорий «административный процесс», «принципы административного судопроизводства», «юрисдикция» и «подсудность». Автором в итоге, на основании анализа нормативных источников и обобщенного обзора научно-публицистической административно-правовой литературы, сформулированы дефиниции определенных в статье категорий административного судопроизводства.

Ключевые слова: оценочные понятия, административное судопроизводство, административный процесс, принципы административного судопроизводства, юрисдикция, подсудность.

Moiseenko G. Analysis of scientific approaches to understanding and interpretation in the administrative legal doctrine of categories „administrative process”, „principle of administrative legal proceedings”, „jurisdiction”, „jurisdiction”

Summary. The article analyzes the scientific approaches to understanding and interpretation of administrative-legal doctrine of categories „administrative process”, „principles of administrative justice”, „jurisdiction” and „venue”. The author in the end, based on the analysis of normative sources and generalized view of the scientific and journalistic administrative and legal literature, formulated definitions outlined in Article categories of administrative proceedings.

Key words: concept evaluation, administrative proceedings, administrative process, principles of administrative justice, jurisdiction, venue.